INTERPRETĂRI ALE ACTELOR DE LIMBAJ: J. R. SEARLE (1)

POPA (LUCACIU) NICOLETA MARINA
Şcoala Gimnazială "Adam Nicolae", Arad

Cuvinte-cheie: *pragmatică, acte de limbaj, acte ilocuţionare, promisiunea*

După cum am arătat[*], moartea l-a împiedicat pe Austin să-şi ducă la îndeplinire proiectul *actelor de limbaj*. Programul său va fi preluat, în primul rând, de filozoful american J. R. Searle, profesor la University of California, Berkeley. Lucrarea lui fundamentală este *Speech acts*, apărută în 1969, la Cambridge University Press. Noi vom folosi versiunea franceză, *Les actes de langage. Essai de philosophie du langage*. Traducere în franceză de Hélène Pauchard, Hermann, Paris, 1972, cu un studiu introductiv de Oswald Ducrot, intitulat *De Saussure à la philosophie du langage*.

În demersul său analitic, Searle porneşte de la ideea că actul comunicării se realizează prin însăşi producerea de cuvinte sau fraze. Ca atare, apariţia unei ocurenţe de frază reprezintă, în sine, un act de limbaj: „[…] premièrement, – spune el, – c'est réaliser des actes de langage, des actes comme: poser des affirmations, donner des ordres, poser des questions, faire des promesses, et ainsi de suite, et, dans un domaine plus abstrait, des actes comme: référer, prédiquer; deuxièmement: ces actes sont en générale rendus posibles par l'évidence de certaines règles régissant l'emploi des éléments linguistiques, et c'est conformément à ces règles qu'ils se réalisent".

Sau, cu trimitere directă la ocurenţa de frază: „Considérer l'occurrence comme étant un message, c'est la considérer comme occurrence produite ou émise. Plus précisement la production ou

BDD-A28391 © 2017 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-16 22:12:30 UTC)

l'émission d'une occurrence de phrase, dans certaines conditons, est un act de langage, et les actes de langage […] sont les unités minimales de base de la communication linguistique"[1].

De aceea, conchide Searle, studierea actelor de limbaj se încadrează în *langue*, nu în *parole*, cum admit majoritatea pragmaticienilor. El sintetizează această susținere într-o frază semnificativă: „tout ce que l'on peut vouloir signifier, peut être dit" (tot ceea ce vrem să spunem, poate fi spus)[2]. În acest fel, actele de limbaj realizate într-un enunț depind de semnificația frazei respective, ceea ce face ca studiul semnificației frazelor să nu se distingă de cel al actelor de limbaj: „l'étude de la signification des phrases et l'étude des actes de langage ne forment pas deux domaines indépendants, mais seulement un seul, vu sous deux aspect différents"[3].

Un al doilea principiu, care derivă din formula „tot ceea ce vrem să spunem poate fi spus" este cel al *exprimabilității*. În definirea lui, Searle pornește de la constatarea că „Toute langue dispose d'un ensemble fini de mots et de constructions syntaxiques au moyen desquels nous pouvons nous exprimer, mais si une langue donnée, ou même toute langue quelle qu'elle soit, oppose à l'exprimable une limite supérieure, s'il y a des pensées qu'elle ne permet pas d'exprimer, c'est là un fait contingent, et non une vérité nécessaire". Formularea succintă a acestui principiu este următoarea: *Pentru orice semnificație X şi pentru orice locutor L, de fiecare dată când L vrea să semnifice (are intenția de a transmite, doreşte să comunice etc.*) X, *e posibil să existe o expresie E, astfel încât E să fie expresia exactă sau formularea exactă a lui X.* Altfel spus, într-o redare formală: (L) (X) (L vrea să semnifice → XP E) (E este expresia exactă a lui X)[4].

[1] John R. Searle, *op. cit.*, p. 52.
[2] *Ibidem*, p. 54.
[3] *Ibidem*, p. 55.
[4] *Ibidem*, p. 56–57: „Nous purrions formuler ce principe de la façon suivante: pour toute signification X, et pour tout locuteur L, chaque fois que L veut signifier (a l'intention de transmettre, désire communiquer, etc.) X, alors il est possible qu'il existe une expression E, telle que E soit l'expression exacte ou la formulation

BDD-A28391 © 2017 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-16 22:12:30 UTC)

Înainte de a se apleca asupra actelor ilocuționare, Searle consideră necesar a lămuri câteva componente ale enunțului, în general. El pornește de la un exemplu, în care un locutor imaginar adresează unui auditor tot imaginar, în circumstanțe determinate, următoarele fraze:

1. Jean fume beaucoup. / Jean fumează mult.
2. Jean fume-t-il beaucoup? / Jean fumează mult?
3. Fume beaucoup, Jean! / Fumează mult Jean!
4. Plût ou ciel que Jean fumât beaucoup! / Să dea numai Domnul ca Jean să fumeze mult!

În afară de faptul că frazele sunt pronunțate în limba franceză (română), locutorul realizează acte de limbaj diferite: o aserțiune în exemplul 1, o întrebare în exemplul 2, un ordin în exemplul 3, o dorință (exprimată într-o formă arhaică) în exemplul 4. Se poate deduce de aici că prin aceeași referință și prin aceeași predicație se produc acte de limbaj complet diferite. Se precizează că Austin a numit acest tip de acte de limbaj drept „acte ilocutorii" și arată că acceptă această denumire, dar refuză distincția lui Austin între *acte locutionare* și acte *ilocuționare*.

Dintre exemplele enunțate se poate observa faptul că locutorul îndeplinește trei tipuri distincte de acte:

„*(a)* énoncer des mots (morphèmes, phrases); *(b)* référer et prédiquer; *(c)* affirmer, poser une question, donner une ordre, promettre, etc."

Dacă, sub titlul general de acte de limbaj, li se vor da denumiri, acestea vor fi (cu trimitere la Austin):

„(a) énoncer des mots (morphèmes, phrases) = effectuer des actes *d'énonciation*;

(b) référer et prédiquer = effectuer des actes propositionnels;

(c) affirmer, poser une question, ordonner, promettre, etc.) = effectuer des actes illocutionnaires"[5].

exact de X. Ceci peut être représenté de la façon suivante: (L) (X) (L veut signifier → XP ∃ E) (E est l'expression exacte de X)" Cf. și Moeschler/Reboul p. 55.

[5] John R. Searle, *op. cit.*, p. 60–61.

BDD-A28391 © 2017 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-16 22:12:30 UTC)

Aceste acte sunt legate între ele, pentru că, îndeplinind un act ilocuționar, se îndeplinește totodată și elaborarea unei propoziții și aceea a unui enunț[6].

De asemenea, el acceptă și ceea ce Austin a desemnat prin sintagma *acte perlocuționare*: „Par exemple, si je soutiens un argument je peux persuader, ou *convaincre* mon interlocuteur; si je l'avertis de quelque chose, je peux *l'amener à faire* ce-que je lui demande; si je lui fournis une information je peux le *convaincre, (l'éclairer, l'édifier, l'inspirer, lui faire prendre conscience*). Les expressions notées en italique ci-dessus désignent des actes perlocutionnaires"[7].

După J.R. Searle, actele de limbaj cuprind și anumite reguli după care se orientează. Ele sunt reguli *normative* și reguli *constitutive*.

Regulile normative guvernează forme de comportament preexistente sau existente de o manieră independentă. Așa sunt, de exemplu, regulile de politețe care sunt determinate de relații interpersonale care există independent de reguli.

Regulile constitutive creează sau definesc noi forme de comportament. Ele sunt regulile tipice pentru jocuri, așa cum sunt fotbalul, șahul, rugby-ul etc. Fără aceste reguli, jocurile respective n-ar exista. În timp ce regulile normative au, de preferință, o formă imperativă, regulile constitutive se prezintă sub forma unor definiții.

Sintetizând, Searle apreciază că „Les règle normatives ont comme forme caractéristique «Faites X» ou «si Y, alors faites X»; ou peut en toute sécurité leur attribuer cette paraphrase. A l'intérieur des systèmes des règles constitutives, certaines règles se présenterons sous cette forme, mais certaines d'entre elles seront du type «X revient à Y», ou «X revient à Y dans la situation S»"[8]. Oricum, ambele reguli reprezintă și o distincție care nu este, în sine, lingvistică.

---

[6] „[…] je dis que lorsqu'on accomplit un acte illocutionnaire, on accomplit par le fait même des actes propositionnels et des actes d'énoniation" (p. 61).

[7] *Ibidem*, p. 62. Cf. și Moeschler/Reboul, p. 55–56.

[8] J.R. Searle, *op. cit*., p. 74.

BDD-A28391 © 2017 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-16 22:12:30 UTC)

Alături de aceste reguli există anumite *convenții*, care au la bază postulatul următor: „parler une langue suppose que des actes de languge sont accomplis conformément à des systèmes de règles constitutives“. În acest sens, Searle are în vedere răspunsul la trei întrebări: „[…] les langues (par opposition au langage) sont-elles conventionnelles? […] les actes illocutionnaires sont-ils régis par des règles? […] le langage est-il régie par des règles?“. Nu e nevoie de nicio demonstrație pentru a răspunde afirmativ la prima întrebare.

Pe de altă parte, un act ilocuționar se produce în interiorul unei limbi, în virtutea regulilor acesteia, reguli care, nerespectate, nu permit îndeplinirea actului: „[…] je voudrais démontrer – spune el – qu'il faut nécessairement un système d'éléments qui soient régis par des règles pour que puissent exister certains *types* d'actes de langage, comme promettre ou asserter“[9].

Răspunsul, şi la a treia întrebare, este afirmativ. Convențiile, cum se poate constata, sunt dependente de limbile particulare, în timp ce regulile constitutive ale unui act de limbaj acționează dincolo de limbi, deci sunt universale. Convențiile sunt responsabile de semnificația frazelor, iar aplicarea regulilor constitutive reglementează producerea actului ilocuționar.

Datele anterioare au fost necesare spre a pregăti terenul pentru analiza *structurii actelor ilocuționare*. Pentru aceasta, Searle îşi propune să analizeze actul ilocuționar al *promisiunii*, deoarece prezintă contururi nete, ca un teren muntos, („comme un terrain montagneux, il présente des contours nets“). Prin aceasta, analiza lui depăşeşte interesul „local“, devenind una de interes general. Cercetarea propriu-zisă implică însă elucidarea condițiilor necesare şi suficiente care fac ca actul ilocuționar să se producă fără erori. În acest sens, Searle îşi propune să expună aceste condiții de reuşită sub forma unui ansamblu de propoziții şi conjuncții, a căror conlucrare să garanteze receptarea enunțului ca o promisiune. Dacă una din aceste condiții nu se realizează se va spune că actul este «defectuos». Această noțiune introdusă de Searle este strâns legată, cum însuşi spune, de aceea de «insucces» propusă de Austin.

[9] *Ibidem*, p. 77–78.

BDD-A28391 © 2017 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-16 22:12:30 UTC)

Pentru analiză, Searle va recurge la un caz simplu, ideal al actului promisiunii („je ne m'occuperai que d'un cas simple et idealisé de promesse") implicând, evident, o frază bine formată gramatical[10].

Din investigarea acestui act ilocuționar, rezultă nouă condiționalități. Admițând că promisiunea este un act complex, Searle îi stabileşte următoarea premisă enunțiativă: „Si un locuteur *L* prononce la phrase *T* en présence d'un auditeur *A, T* étant employé littéralement, *L* fait à *A* la promesse sincère et sans défaut *p*, si, et seulement si les conditions suivantes 1–9 sont remplies"[11].

1. Condițiile normale de „plecare" şi de „sosire" sunt îndeplinite („Les termes «départ» et «arrivée» permettent de recouvrir le domaine vaste et indéfini des conditions sous lesquelles toute forme de communication linquistique, pourvu qu'elle soit stricte et littérale, est rendue possible"[12].

2. *L* exprimă propoziția *că p*, întrebuințând T. („*L* exprime la proposition *que p*, en employant T"). Această condiție izolează propoziția de restul actului de limbaj şi permite centrarea pe actul propriu-zis al promisiunii.

3. În exprimarea lui *p, L* enunță vizavi de *L* un viitor act *C*. („Dans l'expression de *p, L* prédique à propos de *L* un act future C"). Este o regulă care caracterizează mai precis promisiunea.

Searle numeşte condițiile 2 şi 3 „des conditions de contenu propositionnel".

4. *A* ar prefera îndeplinirea lui *C* de către *L* neîndeplinirii acestuia, iar *L* este convins de acest lucru. („*A* préfèrerait l'accomplissement de *C* par *L* à son non-accomplissement, et *L* pense que c'est le cas")[13].

Regula 4 permite să se distingă promisiunea de amenințare.

5. Nu este evident nici pentru *L*, nici pentru *A*, că *L* ar urma în orice condiții să efectueze *C*. („Il n'est pas evident, ni pour *L*, ni pour *A*, que *L* serait conduit de toute façon à effectuer *C*").

[10] *Ibidem*, p. 95–98.
[11] *Ibidem*, p. 98.
[12] *Ibidem*.
[13] *Ibidem*, p. 99.

BDD-A28391 © 2017 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-16 22:12:30 UTC)

Regula 5 reprezintă aplicația unei condiții foarte generale valabile pentru numeroase alte tipuri de acte ilocuționare şi care stabileşte că fiecare act trebuie să aibă un obiect. „Il este pour moi – spune el – hors de propos de promettre de faire quelque chose s'il est évident aux yeus de tous ceux que concerne cette promesse, que cette chose, je vais la faire de tout façon". În ultimă instanță, este vorba de un principiu al comportamentului uman, acela al minimului efort, adică „un principe selon lequel on vise un maximum d'effet illocutionnaire avec un minimum d'effort sur le plan phonique"[14].

Regulile 4 şi 5 sunt considerate de Searle *condiții preliminare* (*conditions préliminaries*). Chiar dacă nu furnizează caracteristica esențială a unei promisiuni perfecte, ele sunt totuşi necesare.

6. *L* are intenția de a efectua *C*. („*L* a l'intention d'effectuer *C*"). Întrucât permite să se deosebească promisiunile sincere de cele nesincere, Searle o numeşte *condiție de sinceritate (condition de sincérité)*.

7. Intenția lui *L* este ca enunțarea lui *T* să-l oblige să efectueze *C*. („L'intention de L est que l'énoncé de *T* le mette dans l'obligation d'effectuer *C*"). Această condiție are menirea de a permite distingerea promisiunii de alte tipuri de acte ilocuționare. „Il est […] clairement nécessaire d'avoir cette intention pour faire une promesse, – adaugă Searle – car si un locuteur peut démontrer qu'il n'avait pas cette intention en prononçant telle phrase, il peut alors prouver qu'il ne s'agissait pas d'une promesse"[15]. Aceasta este *o condiție esențială (la condition essentielle)*.

8. *L* are intenția *i-I* de a-l aduce pe *A* la cunoaşterea *K* conform căreia enunțarea lui *T* echivalează cu obligația lui *L* de a efectua *C*. *L* intenționează să producă K prin recunoaşterea *i-I*, iar intenția sa este ca *i-I* să fie recunoscută în virtutea (sau prin intermediul) cunoaşterii pe care o are *A* asupra semnificației lui *T*. (*L* a l'intention *i-I* d'amener *A* à le connaissance *K* que l'énoncé de *T* doit revenir à mettre *L* dans l'obligation d'effectuer *C*. *L* a l'intention de produire *K* par la reconnaissance de *i-I*, et son intention este que *i-I* soit

[14] *Ibidem*, p. 101–102.
[15] *Ibidem*, p. 102.

BDD-A28391 © 2017 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-16 22:12:30 UTC)

reconnue en vertu (ou au moyen) de la connaissance qu'a *A* de la signification de T."). Searle precizează că această condiție reprezintă versiunea revizuită a analizei lui Grice conform căreia un locutor care spune ceva ataşează spuselor şi valoarea unei promisiuni.

9. Regulile semantice ale limbii vorbite de către *L* şi *A* sunt de aşa natură încât *T* este întrebuințat corect şi sincer dacă şi numai dacă condițiile 1–8 sunt îndeplinite. („Les règles sémantiques de la langue parlée par *L* et *A* sont telles que *T* est employée correctement et sincèrement si, et seulement si les conditions 1–8 sont réalisées")[16]. El scoate în evidență faptul că semnificația unei fraze este determinată de semnificația elementelor sale, atât la nivel lexical, cât şi sintactic. Efortul lui a fost de a formula regulile care guvernează elementele folosite spre a marca faptul că forța ilocuționară este cea a promisiunii.

Searle ia în considerare şi promisiunile nesincere, care afectează condiția de sinceritate. Căci e limpede că nerespectarea acestei condiții indică nesinceritatea promisiunii, dar nu şi faptul că nu s-a făcut o promisiune, ceea ce dovedeşte că locutorul este implicat în ambele situații. Aceasta l-a determinat pe Searle să reformuleze condiția 6: Intenția lui *L* este ca enunțarea lui *T* să-l facă responsabil asupra intenției sale de a efectua *C*. („L'intention de *L* est que l'énoncé de *T* le rendra responsable de son intention d'effectuer *C*")[17].

Din acest ansamblu de condiții este necesar a se extrage un ansamblu de reguli care guvernează folosirea mărcii de forță ilocuționară. Ele vor viza numai condițiile 2–7, deoarece doar aici sunt particularizate condițiile pentru realizarea actului ilocuționar al promisiunii, în vreme ce condițiile 1, 8 şi 9 se aplică de o manieră generală tuturor tipurilor de acte ilocuționare. Regulile ce guvernează marcarea forței ilocuționare a promisiunii sunt reguli *semantice*, şi anume:

Regula 1. *Pr* se utilizează numai în contextul unei fraze (sau al unui segment de discurs mai amplu) *T*, al cărui enunț permite

[16] *Ibidem*, p. 103.
[17] *Ibidem*, p. 104.

BDD-A28391 © 2017 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-16 22:12:30 UTC)

predicarea unui act viitor C, *à propos* de un locutor *L*. Searle numeşte această regulă, *regula de conținut propozițional* („*Pr* s'emploie uniquement dans le contexte d'une phrase (ou d'un segment de discours plus vaste) *T*, dont l'énoncé permet de prédiquer un acte futur *C* à propos d'un locuteur *L*. J'appelle cette règle: *règle de contenuu propositionnel*"). Această regulă derivă din condițiile 2 şi 3 de conținut propozițional (v. *supra*).

Regula 2. *Pr* se foloseşte numai dacă auditoriul *A* preferă îndeplinirea lui *C* de către *L* neîndeplinirii acestui act, şi dacă *L* crede acest lucru. Este vorba de o *regulă preliminară*. („*Pr* s'emploie uniquement si l'auditeur *A* préfère l'accomplissement de *C* par *L* à son non-accomplissement, et si *L* pense que c'est le cas").

Regula 3. *Pr* se întrebuințează numai dacă nu este evident nici pentru *L*, nici pentru *A*, că *L* ar urma în orice condiții să efectueze *C*. Şi aceasta este considerată *regulă preliminară* derivând, ca şi 2, din condițiile preleminare 4 şi 5. („*Pr* s'emploie uniquement s'il n'est évident ni pour *L*, ni pour *A*, que *L* serait conduit de toute façon à effectuer *C*").

Regula 4.. *Pr* se utilizează numai dacă *L* are intenția să efectueze *C*. Este o *regulă de sinceritate*. („*Pr* s'emploie uniquement si *L* a l'intention d'effectuer *C*").

Regula 5. A folosi *Pr* înseamnă a-şi asuma obligația de a efectua *C*. Aceasta este *regula esențială*. („Employer *Pr* revient à contracter l'obligation d'effectuer *C*").

Există interrelație între aceste reguli. Astfel, regulile 2–5 nu se aplică decât dacă este efectuată regula 1. De asemenea, regula 5 nu se poate realiza fără îndeplinirea regulilor 2 şi 3.

Pe de altă parte, este de notat că în timp ce regulile 1–4 au o formă cvasiimperativă, de tipul «n'employer *Pr* que *X*», regula 5 are forma «l'emploi de *Pr* revient à *Y*». În acest fel, regula 5 aparține tipului de *reguli constitutive* (p. 107).

Notă: A se vedea articolul nostru din „Philologica Banatica", 2015, nr. 2, p. 102-117.

BDD-A28391 © 2017 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-16 22:12:30 UTC)

Bibliografie

Searle, J. R., *Les actes de langage. Eseai de philosophie du langage.*Traducere de către Hélène Pauchard a cărții *Speech Acts*. Cu o introducere de Oswald Ducrot, Hermann, Paris, 1972.

Reboul, Anne, Moeschler, Jacques, *Pragmatica, azi. O nouă ştiinţă a comunicării*. Traducere din limba franceză: Liana Pop, Editura Echinox, Cluj, 2001.

BDD-A28391 © 2017 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.115 (2026-11-16 22:12:30 UTC)